

Türk Kadının Konumunun Dile Yansımasına Genel Bir Bakış

Seyyare Duman¹

1. Giriş

Türk kadınının konumunu Türkiye'nin sosyokültürel ve ekonomik yapısı ile aldığı eğitim belirlemektedir. Kadının konumuyla kullandığı dil arasında sıkı bir bağ vardır. Nedeni dilin kendisinin de sosyal bir olgu olmasıdır. Bu olgu kadın ve erkek tarafından farklı biçimde kullanılmaktadır. Amerika ve Avrupa'da kadın ve erkeklerin dil kullanım farklarını ortaya koyan çalışmalar mevcuttur. Ancak bu çalışmanın amacı kadın ve erkeklerin dil kullanım biçimlerindeki ayrılıkları ortaya koymak değildir. Sadece bu tür araştırmaların olduğunu iletmeğdir. Çalışmamın amacı Türk kadınının dil kullanımında nelerin etkili olduğunu ve bu etkiler doğrultusunda dili nasıl kullandığını ve dilde nasıl ifade edildiğini ortaya koymaktır. Çalışma "Schweigen. Zum kommunikativen Handeln türkischer Frauen in Familie und Gruppe" (Susmak. Türk Kadınlarının Aile ve Toplulukta İletişimsel Davranışları) (1999) ve "Frauenspezifische Elemente im Bereich der appellativen Sprachfunktion" (Çağrısız Dil İşlevleri Alanında Kadınlara Özgü Öğeler) (2000) adlı çalışmalarıma dayanmaktadır. Bu çalışmalarda ki kuramlar Toplum Dilbilim ve İşlevsel Edim Bilimden kazanılmış olup bu kuramlar doğrultusunda yorumlar yapılacaktır. Ayrıca Türk toplumunda yaşayan bir birey olarak güncel ve kurumsal bilgilerime dayanarak açıklamalar yapılacaktır.

2. Dil Kullanımındaki Etkenler

Kadının dil kullanımındaki etkenleri ortaya koymak ve bunlar üzerinde durmak, kadının kullandığı dilin boyutlarını belirtmek demektir. Dil kullanımındaki etkenleri şöyle sıralayabiliriz:

- 1) Toplumun yapısı,
- 2) Aile yapısı,
- 3) Dilin yapısı.

2.1 Toplumun Yapısı

Toplumun yapısı ve toplumda yaşayan bireylerin toplum tarafından nasıl algılandığı ve hangi kategoriye konduğu, bireylerin dil içi ve dil dışı davranışlarına yansımaktır. Başka bir anlatımla, toplum bireyin dil kullanımını yalnız etkile-

¹ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Alman Dili Eğitimi Anabilim Dalı

memekte, aynı zamanda onu yönlendirmekte ve hatta onun kullandığı dile sınır koymaktadır. Bu bağlamda bireyin kullandığı dil, onun toplum tarafından belirlenen konumu ile orantılı olmaktadır.

Biz ataerkil toplum sistemi içinde yaşamaktayız. Sistemin birey olarak kadına ve erkeğe bakış açısı farklıdır ve bu farklılıklar dil kullanımında da kendini göstermektedir. Sistemin getirdiği yargılar, yaklaşımlar ve kurallar belirlemektedir dil kullanımını. Başka bir deyişle sistem kadın ve erkeklere farklı roller çizerken ortaya bir eşitsizlik çıkmakta ve sözü edilen eşitsizlik kadının dil kullanımında büyük ölçüde kendini göstermektedir.

Sistem gereği kadının konumunu da erkekler belirlemektedir. Bu konum ona hâlâ geleneksel roller içerisinde kalmasını emretmektedir. Kadın geleneksel yapıyı bozan roller dışına çıktığında, kendisine hemen yaptırımlar uygulanmaktadır. Bu yaptırımlar kadının hareketlerini kısıtlamakta ve onun dar bir çerçeve içerisinde kalmasına yol açmaktadır. Kendisine hemen erkek egemen bir toplum düzeni içerisinde yaşadığı ve bu düzenin kurallarına uyması gerektiği hatırlatılmaktadır. Toplumun bu erkek egemen yapısı, tüm kurumları etkilemektedir. Bir kurum olan ailede de ataerkil toplum düzeninin devam edeceği şüphe göstermez bir gerçektir.

2. 2 Aile Yapısı

Aile adı verilen kurum Türk toplumunda önem verilen kurumlardan biri olup bu kurumda, toplumun belirlediği Türk normlarının işlevselliği söz konusudur. Günümüzde artık, büyük aile yapısı yerini çekirdek aile yapısına bırakmıştır. Büyük ailelerin sayısı eskiye oranla daha azdır ve daha çok kırsal kesimde yer almaktadır. Aile içerisinde, büyük aile yapısından gelen bir alışkanlıkla, erkekler hâlâ “son sözü söyleyen “ ve önemli kararları alan” kişi olma özelliğini kaybetmeme çabası içindeler. Yani geleneksel yapıdan gelen alışkanlıklarını devam ettirmelerinin amacı, kendilerine toplum tarafından verilen haklardan vazgeçmek istememeleridir. Günümüzde hâlâ ev işi ve çocuk eğitiminden kadınlar sorumlu tutulmaktadır. Bu eğitim biçimi kadının öğrenim düzeyine göre ve ailenin yapısına bağlı olarak değişiklikler göstermektedir. Geleneksel olarak eğitilen bir kadın, öğrenim düzeyi yüksek değilse, kendi çocuğunu da kendisi gibi eğitmeye çalışmaktadır. Öğrenim düzeyi yüksek olan bir kadın ise çocuklarını daha farklı eğitmekte, onlara daha özgür davranıp, rahat hareket etmelerini, aile içerisinde daha fazla söz sahibi olmalarını sağlamaya çalışmaktadır. Böylece kadın önemli kararların ailedeki tüm bireylerin katılımı ile olmasına ön ayak olmaktadır. Bu durum ayrıca “anaların babaların sözünden çıkılmaz” ya da “kızlar çok konuşmaz” gibi yargıları da çürütmektedir. Ancak bu o kadar kolay olmayan bir uğraştır. Nedeni de kadının çocuklarını serbest

olarak eğitmesi, geleneksel Türk aile yapısına, toplumda mevcut olan sistemin beklentilerine ters düşmesidir.

Bir kurum olarak aile ve onun kullandığı dilin dil sistemine getirdiği katkılardan da söz etmek gerekmektedir. Kadının aile içerisinde sağlamaya çalıştığı eşitlikle aile içerisinde yer alan hiyerarşi de bir ölçüde kırılmaya başlamış oluyor. Böylece ailede yer alan günlük konuşmalarda birey yalnız söz sahibi olmamakta aynı zamanda daha özgür bir ortamda güncel olayları ya da kendi yaşadıklarını aktarabilmektedir. Dolayısıyla her birey kendi güncel bilgisi ya da hem kendi ailesindeki, hem de herhangi bir kurumda çalışıyorsa kurumdaki bilgi ve deneyimleri doğrultusunda konuşmayı sürdürebilecektir.

Güncel bilgisini, güncel olayları aktarmak için kullanan aile bireyleri sadece sohbet etmek için bu bilgisini kullanılırken ailede hangi konularda konuşulması gerektiğini ve hangi konularda konuşulmasından ailenin hoşlanmadığını ancak o ailede yaşayan bireylerin bildiği kurum bilgisi şekillendirmektedir. Bu bağlamda her aile kendi istediği konularda konuşup istemediği konulara değinmediğine göre, her ailede, ailenin belirlediği konu sınırlamalarından söz edilebilir. Ya da konuşulan konular ailelere göre farklılıklar göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle diyebiliriz ki, aileler kendi yapılarına ve aile bireylerinin isteklerine göre farklı konularda dili kullanmakta ve bu bağlamda da her ailenin farklı dil kullanma dağarcığı ya da söz varlığı olacağından söz edebiliriz.

Ailede kullanılan dilde yer alan ve kadının konumunu belirleyen ifadeleri sıralamak istersek, kadın bir aile içinde: kız, kadın, dul, gelin, anne, kaynana gibi sıfatlara bürünmektedir. Bu ifadelerden kız-kadın-dul gibi ifadelerin Trömel-Plötz'ün (1982: 94) belirttiği gibi, kadının evli olup olmadığını belirtmek için birer işaret olarak düşünmemek gerektiği ve bu sıfatların aynı zamanda kadının aile adı verilen kurumdaki konumunu ortaya koymak için de kullanıldığı kanısındayım.

Bu ifadelerin günlük konuşma diline nasıl yansıdığını ortaya koymak için, yukarıda verilen sıralamaya göre dile getirilmesi gerekmektedir. Söze “kız” olarak kullanılan ifadeden başlayalım. Konumu bir erkek çocuğundan farklı da olsa, ona daha çok çevresinde prestij kazandıracak bir ifade olarak kullanılmaktadır. Gerekçesi de “bir kız olarak” toplumun ona yakıştırdığı rolü üstlendiğini göstermek ve bunun onun tarafından benimsendiğini ortaya koymak olabilir. Bu bağlamda “bir kız”, “kız oğlan kız”, “çalışkan kız”, “namuslu kızdır”. Kendisine verilen rolü üstlenmediğinde ise “terbiyesiz kızdır”, “namussuz kızdır” ya da “edepsiz kızdır”.

Sıra “kadına” geldiğinde ona aile içerisinde toplumsal beklentilere dayanan konumuna göre şu sıfatlar yakıştırılabilir: “İyi kadın”, “namuslu kadın”, “aile kadını” ya da “kötü kadın”, “sokak kadınıdır”. “Kadın” yerine kullanılan, “karı” ise günlük dilde hem olumlu, hem olumsuz olarak ifade edilir. Bu farklı

kullanım duruma göre ya da konuşmacının niyetine göre olacaktır ve dinleyici kendi güncel ve yöresel bilgisine göre bu ifadeleri olumlu ya da olumsuz olarak algılayacaktır. Olumlu olması hâlinde güncel olarak, “bizim karı”, “akıllı karı”, “yaman karı”dır. Olumsuz olması hâlinde ise “cadı karı”, “pis karı” ya da “dedikoducu karı”dır.

“Evli kadın” hemen her zaman toplumda olumlu bir resim çizerken, aynı şeyi dul olan bir kadın için söylemeyiz. Toplum önyargılı yaklaşımı ile “Dul kadın”a o kadar çok sınırlamalar getirmektedir ki onun “dullara yas yakışmadığını” ortaya koyması, sadece bir cesaret meselesi değil, bir karşı koyuştur. Toplumsal önyargıyı kadının hak edip etmediği, başka bir çalışma konusu olarak ele alınabilir. Burada konumuz dile onun nasıl yansıdığı olduğuna göre bu yansıma üzerinde biraz durmak gerekmektedir. Dul bir kadın evli olmadığı için hep onun evli bir kadından daha özgür davranacağı varsayımından yola çıkılmakta: Toplumun beklentileri dışında hareket etmese de onu davranışlarında sınırlamak ve bu korku içerisinde toplumun beklediği kadın kimliğine bürünebilmesini sağlamak için sözüne güvenilmemesi gerektiği vurgulanmaktadır. Hareketlerdeki sınırlama dile yansıtacağından bir dul kadın konuşurken çok dikkatli olacak ve sözünün bir dul karı sözü olmadığını ortaya koymaya çalışırken de karşısında dinleyici konumunda olan kişilerin ona güvenip onu dinlemeleri için herhangi bir kadından çok daha fazla çaba harcayacaktır.

Kadın için kullanılan dul kadın ve karı ifadelerin sonra “gelin” olarak kadının konumunu ele alırsak, bu konumun büyük aile yapısı ile çekirdek aile yapısı arasında çok farklılık göstereceği ortadadır. Büyük ailede kadının konumu en altta iken çekirdek ailede durum değişiktir. O burada evinin hanımıdır. Bu iki farklı konum, dile de yansıyacaktır. Gelin olarak, büyük ailelerdeki hiyerarşik yapı nedeniyle ona pek fazla söz düşürmezken çekirdek aile içerisindeki kadının söz hakkı diğeri ile kıyaslanamayacak kadar çoktur. Söz kullanma hakkı ne olursa olsun, bir kadın, gelin olarak “iyi gelin” olabilir, “kötü gelin” olabilir, “güzel, çirkin gelin” olabilir.

“Anne” olan kadın genelde çok iyi bir konumdadır. Onun konumunu yaşadığı ailedeki bireylerin kurum bilgisi belirlemektedir. Daha açık ifadeyle denilebilir ki aile bir kurum olduğuna göre, her kurumda yer alan bireylerde olduğu gibi aile adlı kurumda da konumları diğerlerine kıyasla daha iyi olan ve bu konumu kullanıldığı dile yansıtan bireyler vardır. Anne de işte o bireylerden biridir. Türk aile yapısı içerisinde kadının bu üst düzey konumunu daha çok çocukları sağlamaktadır. Ayrıca ailedeki işbirliğinin belki de uzlaştırıcı ve çocuklarının yanında olan kişi olmasının da bunda etkisi olmaktadır. Bu konumu evin erkeği de yadsımamaktadır. Böylece kurum içindeki işlevleri onun bu konumunu desteklemektedir. Bu konumu kurum bilgisinin yanı sıra din bilgisi de desteklemektedir. Din bilgisine dayanarak, kadın ana olarak başta yapılmakta

ve cennet onun ayakları altında gösterilmekte ve onun aile içerisinde yaşadıkları kültüre dayalı bilgileri de kurum ve din bilgisini öylesine desteklemektedir ki Türk toplumu ona karşı kullanılan en ufak bir kötü ifadeyi ya da davranışı hoş karşılamamaktadır. Sözünü ettiğimiz kültür bilgisi yalnız aile fertlerini değil aynı zamanda Türk toplumunda yaşayan her bireyi etkilemekte ve aile dışından olan bireyin başka bir bireyin annesine dil uzatmasını önlemektedir. Yanlış anlaşılmasını için vurgulanması gereken şey, kültür bilgisinin yalnız anne konumunda olan kadına değil, aynı zamanda eş ya da kız kardeş konumunda olan aile içindeki diğer kadınlara da dil uzatılmasını önlediği ve eğer aile dışından bir kişi böyle bir şey yapmaya kalkarsa - bu kişinin kadın ya da erkek olması hiç önemli değil - çok kötü tepkiler alacağını ve aile içinden olan kişinin de aynı şekilde aile dışından olan kişinin ailesine dil uzatacağı ve aile içinden olan kişinin aile dışından olan kişiye karşı ailesini ya da ailenin bir bireyini koruma hakkının doğacağını bilir. Durum böyle olunca aile içindeki bir kişi ya da kişiler, aile dışındaki kişiye ya da kişilere karşı ailesini koruma altına almış oluyor ve bu gücü de toplumdan alıyor. Bu koruma mekanizması şüphesiz dile de yansımakta ve konumu aile içerisinde çok iyi olan anne için fedakâr, iyi ya da çalışkan vasıfları kullanılmaktadır.

Eğer bir kadın anne değil de “kaynana” konumunda ise onun konumu anneden farklı olacaktır. Bu konum büyük aile içinde oldukça iyi olsa da çekirdek aile içindeki kadar iyi olmadığı bilinmektedir. Akla gelen soru neden anne ve aynı zamanda kaynana olan bir kadının anne olarak daha olumlu bir resim verirken kaynana olduğu zaman aynı resmi vermediğidir. Bu sorunun cevabı tek bir tümce ile ifade edilemez. Çünkü nedeni de tek değil bu olumsuz resmin. Akla gelen nedenleri şöyle sıralayabiliriz:

- a) Gelin konumunda olan bir kadın, kaynana konumunda olan bir başka kadına annesi konumunda olan kadına gösterdiği davranışı göstermemektedir.
- b) Gelin konumunda olan bir kadın, annesi konumunda olan bir kadınla paylaşması gereken her şeyi paylaşırken, kaynana konumunda olan bir kadınla aynı şeyleri paylaşmaktan kaçınmaktadır.
- c) “Kaynana öcü, oğlu cici” gibi önyargılı yaklaşımlar gelin konumunda olan kadını olumsuz etkilemektedir.
- d) Kaynana konumunda olan bir kadın, oğlu konumunda olan bir erkeğe gösterdiği yakınlığı gelin konumunda olan ve dışardan aileye katılmış bir kadına göstermemektedir.
- f) Gelin konumunda olan kadın, kurum bilgisi, güncel bilgisi ve bireysel deneyimlerine dayanan bilgisi doğrultusunda hareket ederek, annesi konumundaki kadın ile kaynanası konumundaki kadına karşı göstere-

ceği davranışta farklılıklar göstermekte ve bunu sadece davranışları ile değil dilsel olarak da ifade etmektedir.

Yukarıda sayılan nedenler çoğaltılabilir. Burada sadece dile yansıtacağı söz konusu olabilecek şeyler sıralanmıştır. Kaynana olan bir kadının aile içerisinde gördüğü kabul anneden farklı olduğundan ve de gelin-kaynana ilişkisinden dolayı da çoğu kez ona olumsuz ifadeler yakıştırılmaktadır: “Cadı kaynana”, “kötü kaynana” ve “cici anne” gibi.

Kadının ailedeki konumu ve bu konumun dile yansımalarının daha iyi anlaşılması için, aile içerisindeki konumun ailedeki dil kullanımını nasıl etkilediğine de bakmak gerekmektedir. Her kurum gibi aile adı verilen kurumda da konuşmacı konumundaki kişi ailedeki konumuna göre dili kullanmaktadır. Daha iyi anlatmak için denebilir ki aile içerisinde konumları farklı olan anne ile kızın dil kullanma hak ve sınırları da farklı olacaktır. Eğer anne konuşmacı ise onun ortaya atacağı konuyu, karşısında dinleyici durumunda olan diğer aile bireyleri ilgi ve istekle dinlemekte, deneyimlerine dayanan bilgisinden yararlanmak amacı ile ona daha fazla konuşma hakkı tanıyabilmektedirler. Konuşmacı anne değil de kızı ise onun karşısında dinleyici konumunda olan aile bireyleri, anneye tanıdıkları konuşma özgürlük ve hakkını her zaman kızına tanımayabilir. Nedeni de onun deneyimsiz olmasıdır. Bu kanıdan yola çıkılarak konuşması yönlendirilebilir ya da sözü kesilerek konuşma hakkı sınırlandırılabilir.

Eğer konuşma anne ile kızı arasında ise durum fazla bir değişiklik göstermeyecektir. Kız konumundaki konuşmacı, kurum bilgisi doğrultusunda, annesine daha çok konuşma hakkı tanıyacaktırlar şüphesiz. Bu bağlamda her kurumda olduğu gibi, aile adını verdiğimiz kurumda da diğer kurumlar ile kıyaslandığında daha çok söz sahibi olan, konuşmaları yönlendiren kişilerin yanı sıra daha az konuşan karşındakini dinlemek durumunda kalan ve söz hakkı daha sınırlı olan kişiler olacağı bir gerçektir.

Şimdiye kadar kadının aile içerisindeki konumu ve bu konumun dile yansımaları üzerinde durduk. Ancak dil bağlamında bir kurum olan ailede kullanılan söylem biçiminden bahsetmedik. Ehlich/Rehbein (1980: 340) vurguladıkları gibi ailede daha çok sohbete dayalı söylem yer alır. Aile adını verdiğimiz kurum, diğer kurumlarla kıyaslanacak olursa bu kurum ailede yaşayan bireylere diğer kurumlardaki bireylerden daha fazla dil kullanma özgürlüğü tanımaktadır. Ayrıca her ailede kullanılan aileye özgün dil kullanımlarına da rastlanmaktadır. Daha açık bir ifade ile denilebilir ki dili kullanma aile yapısı ile doğru orantılıdır. Bu, şu demektir: Eğer aile, geleneksel Türk aile yapısına uygunsaydı, o ailede kullanılan dil daha az geleneksel yapıya sahip bir aileyle kıyaslandığında daha sınırlı olmaktadır. Dil kullanımındaki bir başka boyut da aile bireylerinin aile içerisindeki yapıyı iyi bilip ona göre dili kullanmaları ile, güncel bilgileri ile, aile bireyleri-

nin aile dışında çalıştıkları kurumları ve kurumdaki konumları ile ilgilidir. Bununla birlikte ailede kullanılan dilin, genel dilin yapısı ile de ilgili olduğu unutulmamalıdır.

2.3 Dilin Yapısı

Dilin yapısı, toplumun yapısı ile bağlantılıdır. Cinsiyet ayrımına dayanan bir toplum yapısına sahip olduğumuz için, kullandığımız dilin de cinsiyet ayrımına dayanması doğaldır. Durum böyle olunca, dilimiz -dil kullanımımız da cinsiyet ayrımcıdır (Trömel-Plötz 1984: 53). Bu dil sistemi, erkeklere öncelik tanırken, kadını ikinci sınıf olarak görmekte ve ona sadece bazı roller çizmektedir (Guentherod/ Hellinger/ Pusch/ Trömel-Plötz 1980: 15). Belirlenen roller kadının dil kullanımını da etkilemekte ve bu bağlamda kadının kullandığı dil, erkeklerin kullandığı dilden farklı olmaktadır. Kadının dil kullanımındaki bir başka etken de ön yargılar ve basmakalıp yargılardır. Sözü ettiğimiz ön yargı ve basmakalıp yargılar, dilde çok kullanılan atasözleri ve deyimlerde yer almaktadır.

Gerek ön yargılar gerekse basmakalıp tanımlamalar ya da atasözleri öyle bir bağlamda kullanılmaktadır ki konuşmacı hem kendisinin hem de dinleyicinin bildiği bir olumsuzluğu dinleyiciye kabul ettirmeye çalışmaktadır. Dinleyiciyi buna zorlamakta veya karşısındaki dinleyiciyi - bir kadınsa - onu susturmayı ve/ ya da onu aşağılamayı ya da kendisinin haklı olduğunu kanıtlamayı sağlamaktadır. Böyle bir durum, yalnız karşısındaki dinleyicinin konuşma hakkını gasp etmek anlamına gelmeyip aynı zamanda dinleyici üzerinde baskı kurmak - konuşmayı kendi istediği yöne çekmek - ve konuşma hakkının dinleyiciye geçmeyip, konuşmacıda kalması anlamına da gelmektedir. Ayrıca karşılıklı olarak değişen dinleyici konuşmacı rollerinde söz hakkının daha çok konuşmacıda kalmasıdır. Böylece konuşmacı dinleyiciyi pasifize etmekte, dinleyiciye kendi aktarmak istediğini gönlünce ve rahatça aktarabilmekte ve konuyu kendi istediği yöne çekmektedir. Yapılan araştırmalara göre işin ilginç yanı kadınların çok fazla deyim kullanmasıdır. Durum böyle olunca çok fazla deyim kullanan kadın, kendisi hakkında Türk dilinde yer alan deyimleri de kullanmaktadır.

Kadınlar yalnız deyimleri değil kendileri hakkında söylenen atasözlerini de kullanmaktadırlar. Dilde mevcut deyim ve atasözlerini kullanan kadın, kendisi hakkında söylenen yargıya katılıyor demektir. Böyle bir durumda konuşan kadın, karşısındaki dinleyiciye - kadın ya da erkek olması fark etmez - yalnız bu yargıya katıldığını göstermemekte, aynı zamanda, dinleyicinin toplumsal ya da yöresel bilgisini harekete geçirmekte ve dinleyicinin bu yargıya katılmasını sağlamaktadır. Böylelikle yargılar, hiçbir değişime uğramadan - çok eskilere dayansa da günümüz koşullarında hepsi geçerli olmasa da - kuşaktan kuşağa hiç değişime uğramadan geçebilmekte ve sürekli olarak da kullanılmaktadır.

Kadın yalnız deyim ve atasözlerini kullanmamakta aynı zamanda kendisi hakkında üretilmiş olan ön yargıları da kullanmakta ya da kullanılmasına izin vermektedir. Zaten bunları kabul etmek istemese bile sonuçta bu ön yargılar var ve kullanılıyor.

Kadın, dili toplumun beklentilerine göre kullanırsa kibar olacak birçok yerde susacak ve erkeklerle birlikte olduğu bir toplulukta onlar kadar konuşma hakkı olmayacaktır. Tersi durumda ise “geveze”, “dedikoducu” olacaktır. Bu bağlamda dil kullanımındaki özgürlüğü yine kısıtlanmış olacaktır. Bir konuşmacı olan kadın, kadın grubunda daha özgür dil kullanacak; ancak bu özgürlük bilgi, ilgi alanı ve hiyerarşi ile sınırlı kalacaktır.

3. Sonuç

Bu makalede Türk kadınlarının konumlarının dile yansıdığı ve bu yansımaya göre onlar hakkında ifadeler kullanıldığı ve bir kadının konumunun onun kullandığı dili etkilediği üzerinde durulmuştur.

Ayrıca toplumun yapısının dile yansıdığı ve bu yansımanın kadının dil kullanımını etkilemekle kalmayıp sınırladığı da vurgulanmıştır. Kurum olarak aile alınmış ve bu kurumda kullanılan dilin gerek toplum beklentileri, gerekse aile yapısı tarafından belirlendiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada verilmiş istenen mesaj: Dil kullanımında toplumun yapısının, aile yapısının ve dilin yapısının belirleyici faktörler olduğu vurgulanmıştır. Çalışmanın - kadın ve kadının konumunun kullandığı dile yansıdığı bağlamında olduğu düşünülürse - bundan sonraki çalışmalara esin kaynağı olacağı ümidi vardır.

Kaynakça

Duman, Seyyare (1999): *Schweigen. Zum kommunikativen Handeln türkische Frauen in Familie und Gruppe*. Münster: Waxmann.

Duman, Seyyare (2000): *Frauenspezifische Elemente im Bereich der appellativen Sprachfunktion*. Eskişehir: Birlik Ofset.

Ehlich, Konrad/ Rehbein, Jochen (1980): “Sprache in Institutionen”. In: Althaus, Hans P. / Henne, Helmut/ Wiegand, Herbert E. (Hrsg.): *Lexikon der germanistischen Linguistik*. Tübingen: Niemeyer. 338-345

Guentherod, Ingrid / Hellinger, Marlis/ Pusch, Luise F./ Trömel – Plötz, Senta (1980): “Richtlinien zur Vermeidung sexistischen Sprachgebrauchs”. In: *Linguistische Berichte* 69/80. 15-21

Trömel- Plötz, Senta (1984): *Gewalt durch Sprache*. Frankfurt: Suhrkamp.

Trömel-Plötz, Senta. (1982): *Frauensprache: Sprache der Veränderung*. Frankfurt: Fischer.